

De pedagogiek van kinderboeken: een behoefteonderzoek

Marthe (M. C.) van Voorst van Beest

Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen (200600042)

Collegejaar 2019-2020

Universiteit Utrecht

Docent: Ruben van Esch

Datum: 09-07-2020

©2020 Kinderboekkompas

KvK: 78425549

info@kinderboekkompas.com

www.kinderboekkompas.com

Abstract

This is a study into the needs and demands for advice about children's books with a pedagogical effect. A multi-method design with a qualitative first phase and a quantitative second phase was used to study what kinds of needs there are, with what kinds of problems people want advice and in how far they want advice on children's books that encourage the developmental domains diversity, coping and healthy lifestyle. The interviews from the first phase showed that parents have need for advice with the developmental domains emotion regulation, self-confidence, friendship, individuality and social skills. This was verified in the questionnaire from phase two, which was conducted among a larger sample, with both parents and other socializers. Moreover, both phases showed there is a lot of need for the domains diversity and coping, and less for the domain healthy lifestyle. There was also a positive correlation between need for the domains individuality and friendship, and a higher age of the child. Limitations and strengths are discussed, as well as implications for Kinderboekkompas. Recommendations are made for the societal context, to offer help in a more approachable way and offer more specific answers if possible. Suggestions for follow-up studies with a more broad sample and into other needs are made.

Keywords : children 's books, demands of socializers, multi-method

Onafhankelijkheid

De onderzoeker was niet compleet onafhankelijk in dit onderzoek. Kinderboekkompas is de website van de onderzoeker zelf, dus had zij belangen bij de uitkomsten van het onderzoek. Om de objectiviteit toch te waarborgen was zij zich steeds bewust van deze vertekening. Daarbij komt dat alle mogelijke conclusies van nut waren geweest voor Kinderboekkompas, als bijvoorbeeld had gebleken dat er geen behoefte was aan Kinderboekkompas, had zij dat op deze manier kunnen weten en er niet meer tijd of geld in geïnvesteerd. Het hoogste belang was om de werkelijkheid te onderzoeken, om de kansen van Kinderboekkompas in te schatten en eventueel te verhogen.

De pedagogiek van kinderboeken en behoefte van ouders

Annie M. G. Schmidt (1974), een van de bekendste Nederlandse kinderboekenschrijvers, schreef: "Het kind dat opgroeit met *Afke's tiental*, met *Winnie de Poeh*, met Anderson, zo'n kind krijgt een bepaald soort vitamines; het krijgt een beschermende bijvoeding. Natuurlijk hebben ook deze boeken niet een directe, een onmiddellijk nawijsbare uitwerking. Maar de vitamines werken op lange termijn." Het idee dat kinderboeken een pedagogische waarde kunnen hebben wordt al benut sinds het begin van de twintigste eeuw, met moralistische gedichtjes en verhaaltjes die kinderen aanleren dat ondeugend gedrag bestraft wordt (Wilmink, 1976). Kinderboeken op een pedagogische manier inzetten is dus geen nieuw idee.

Er is dan ook reeds wetenschappelijke steun voor de stelling dat het lezen en voorlezen van fictie goed kan zijn voor kinderen. Kinderboeken kunnen in een pedagogische, didactische en therapeutische zin helpen bij het ondersteunen van algemene ontwikkeling en welzijn (Pulimeno, Piscitelli & Colazzo, 2020).

In de geestelijke gezondheidszorg worden boeken al langer ingezet in bibliotherapie (Brewster, 2018). Een eerste model dat de therapeutische effecten verklaart, is het model van cognitieve gedragstherapie: boeken demonstreren strategieën om problemen het hoofd te bieden en verbeteren incorrecte aannames (McNicol, 2018). Zo wordt in het kinderboek 'Ademloos' (van Gemert, 2017), waarin hoofdpersoon Joey zijn vrienden ervan overtuigt dat vluchteling Adil mee mag doen met voetbal, gedemonstreerd dat vooroordelen over vluchtelingen incorrect zijn. Ten tweede het transportatiemodel: inleving in een verhaal leidt tot integratie van informatie en attitudes uit het verhaal in de echte wereld (Green, 2008). De lezer of luisteraar van 'Ademloos' zou bijvoorbeeld Joey's enthousiasme over voetbal kunnen overnemen. Ten derde een fasemodel: het identificatie-catharsis-inzicht model (McNicol, 2018). Allereerst identificatie als empathische reactie; dan catharsis: uiting van gevoelens via het karakter; en als laatste inzicht: bewustwording van de eigen reacties op het verhaal. Bijvoorbeeld, de lezer begint zich te identificeren met Adil, voelt mee met het verlies van zijn moeder en zusje tijdens de vlucht en leert van de manier waarop Adil met dit verlies omgaat. Ten vierde kunnen socialiserende en identificeerbare hoofdpersonen als rolmodellen dienen. Model-leren komt voort uit Bandura's (1986) Sociaal-Cognitieve Theorie: mensen leren door observatie van gedrag en consequenties daarvan. Joey handelt als rolmodel: hij gaat in tegen wat zijn omgeving zegt over vluchtelingen en leert Adil kennen als individu. Met deze kennis kunnen dus zowel cognitieve en emotionele effecten als gedragseffecten van kinderboeken worden verklaard.

Kinderboeken kunnen dus ingezet worden bij het behalen van verschillende domeinen van ontwikkelingsdoelen. Een eerste domein is verwerking. Een studie naar kinderboeken over pesten wees uit dat in 68% van de geanalyseerde boeken een pro-

sociale reactie werd aangemoedigd (Flanagan et al., 2013) en een dergelijk boek kan meer pro-sociale reacties aanmoedigen bij kinderen (Freeman, 2014). De negatieve effecten van het verliezen van een dierbare kunnen ook verminderd worden door kinderboeken die adaptieve verwerkingsmechanismen demonstreren, die het kind kan overnemen (Heath et al., 2008). Zo vertelt Adil in 'Ademloos' over het verlies van zijn moeder en zusje. Hij zoekt steun en hij uit de emoties die hij hierbij voelt op een realistische manier. Deze verwerkingsstrategieën worden door Heath et al. (2008) belangrijk geacht bij rouw. Een tweede domein is diversiteit. Het lezen van Harry Potter-boeken had bijvoorbeeld een positief effect op de attitudes van kinderen naar gestigmatiseerde groepen zoals immigranten (Vezzali, Stathi, Giovannini, Capozza & Trifiletti, 2015) en boeken over kinderen met een handicap hadden een vergelijkbaar effect (Cameron & Rutland, 2006). In dit domein kunnen effecten verklaard worden met de Contact Theorie, die stelt dat positief contact tussen mensen van andere sociale groepen, vooroordelen in het algemeen vermindert (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2011). In 'Ademloos' wordt gedemonstreerd hoe positief contact met een vluchteling kan leiden tot een waardevolle vriendschap. Een derde domein is het aanleren van een gezonde leefstijl. Zo waren kinderboeken effectief in een interventie voor gewichtsverlies bij meisjes (9-13 jaar) met overgewicht (Bravender, Russell, Chung & Armstrong, 2009). 'Ademloos' omvat dit ook, het moedigt aan tot een actieve leefstijl, vol buiten spelen en voetbal. Deze en vergelijkbare boeken hebben dus een hoge pedagogische kwaliteit: ze kunnen effectief gebruikt worden als hulpmiddel bij de opvoeding.

Desalniettemin wordt dit nog niet toegepast in de praktijk. Bij het aanschaffen van een kinderboek kan men zoeken op bijvoorbeeld thema, AVI-niveau of leeftijd; maar niet op de pedagogische kwaliteit. Dit is opmerkelijk, want bijna de helft van de ouders maakt zich zorgen over de opvoeding of ontwikkeling van hun kind (Zeijl, Crone, Wiefferink, Keuzenkamp & Reijneveld, 2005). Eén op de vijf ouders geeft bovendien aan ten minste één keer per maand informatie te zoeken via internet of een televisieprogramma (Snijders, 2006). Een website waarop ouders informatie kunnen vinden over kinderboeken die hun kinderen kunnen helpen bij de ontwikkeling lijkt dus goed aan te sluiten bij de behoeftes van ouders: een website zoals Kinderboekkompas.

Op basis hiervan kan verwacht worden dat ouders wel eens zorgen hebben over de opvoeding en daarvoor op een laagdrempelige manier antwoorden zouden willen vinden op het internet. Niet alleen ouders kunnen dit gebruiken, maar ook overige opvoeders zoals leerkrachten, leesconsulenten of mensen die zich in andere beroepen bezighouden met het selecteren van kinderboeken. Daarnaast is onderbouwd hoe kinderboeken een pedagogisch effect kunnen hebben. Kinderboekkompas is gebaseerd op het idee dat kinderboeken kunnen een laagdrempelig en effectief pedagogisch hulpmiddel bij de opvoeding zijn. Dit onderzoek stelt de vraag: wat zijn behoeftes van opvoeders van kinderen in de basisschoolleeftijd omtrent advies over kinderboeken?

Behoeftte is een verlangen naar hetgeen je mist (Van Dale, 2020). Twee deelvragen worden behandeld: bij wat voor problemen is er behoefte aan advies over kinderboeken? In hoeverre is er behoefte aan advies over kinderboeken die steun bieden bij de domeinen verwerking, diversiteit en gezonde leefstijl? Hierbij zal worden onderzocht of er verschillen zijn tussen participanten met verschillende nationaliteiten en met kinderen van verschillende leeftijden, om de behoefttes in kaart te brengen. Met deze twee vragen kunnen relevante hiaten in advies worden gesignaleerd, die aanduiden waar nog behoefte aan is. De onderzoeksvraag zal worden beantwoord middels een multi-methode onderzoek naar de behoefttes van ouders met één of meer kinderen in de basisschoolleeftijd en die van overige opvoeders: mensen die zich in hun beroep bezighouden met kinderen in de basisschoolleeftijd. De kwalitatieve eerste fase exploreert de behoefttes van ouders, de kwantitatieve tweede fase zal de resultaten van de eerste fase verifiëren of nuanceren bij een grotere steekproef, bestaande uit zowel ouders als overige opvoeders. Deze informatie kan vervolgens benut worden om de opzet van Kinderboekkompas af te stemmen op de behoefttes van de doelgroep, om zo opvoeders op een laagdrempelige manier informatie te verschaffen over kinderboeken die hun kind ondersteunen bij de ontwikkeling.

Methoden

Om een antwoord te vinden op de vraag wat behoefttes van ouders omtrent advies over kinderboeken zijn, is een multi-methode design gebruikt met een kwalitatieve en een kwantitatieve fase. Er is al eerder onderzoek gedaan naar behoefttes van ouders, maar niet over advies over kinderboeken. Hierom is de eerste fase explorerend en abductief van aard. Fase twee heeft als doel de resultaten van fase één te verifiëren of nuanceren met een bredere steekproef. Dit onderzoek hanteert de *grounded theory approach* (Boeije, 2012). Dit houdt in dat de data op systematische wijze worden gegenereerd en geanalyseerd waarbij soms heen en terug wordt gegaan tussen dataverzameling en data analyse, met als doel een door de data gegenereerd model.

Participanten

In fase één zijn tien ouders geworven via sneeuwbal-sampling. Een voordeel van sneeuwbal-sampling is dat participanten dan via bekenden worden geworven en sneller toezeggen. Via verschillende Whatsapp-contacten en -groepen is contact opgenomen met de vraag om participatie of het bericht door te sturen. Binnen de doelgroep vallen zowel vaders als moeders, die in Utrecht en omstreken wonen, met één of meer kinderen tussen de vier en twaalf jaar oud. Deze leeftijdsgrens is gekozen omdat de literatuur die de effecten van kinderboeken onderbouwt zich beperkt tot kinderen van de deze leeftijd. Bij voorkeur is er diversiteit in het opleidingsniveau van de participanten en als ze geen Nederlands spreken is het interview afgenomen in het Engels.

Voor fase twee zijn vijftig participanten geworven uit heel Nederland, de vragenlijst is verspreid via *social media* kanalen als Whatsapp, Facebook en LinkedIn. De

doelgroep bestond uit opvoeders, zowel ouders als overige opvoeders, die zich bezighouden met kinderen tussen de vier en twaalf jaar, bij voorkeur was de steekproef divers in opleidingsniveau en etniciteit.

Dataverzameling

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zijn in fase één semigestructureerde interviews gehouden. Hierbij is de topiclijst vooraf opgesteld ten behoeve van de betrouwbaarheid (zie Bijlage A). De topiclijst is voor Engelssprekende participanten zoveel mogelijk letterlijk vertaald en gebruikte meer alternatieve formuleringen om wederzijds begrip te waarborgen. De audio van de interviews is opgenomen voor transcriptie. De topiclijst behandelde eerst geïnformeerde toestemming en vervolgens achtergrondvariabelen. Hierop volgden vragen naar zorgen bij de opvoeding, behoeftes om advies en ervaringen met kinderboeken. Hierna zijn de deelvragen behandeld: welke behoeftes zien zij graag vervuld worden met kinderboeken en in hoeverre hebben ze behoefte aan kinderboeken bij de drie ontwikkelingsdomeinen (verwerking, diversiteit en gezonde leefstijl). Als laatste is informatie gegeven over Kinderboekkompas en gevraagd wat participanten hiervan vinden. De interviews zouden ongeveer een half uur duren en werden op voorkeur van de participant via beeldbellen of bij hen thuis afgenomen.

Voor fase twee zijn online vragenlijsten gebruikt (zie Bijlage B), die verspreid zijn na het afnemen van alle interviews. Hierin is gevraagd in hoeverre participanten behoefte hadden aan advies over kinderboeken die helpen bij de drie ontwikkelingsdomeinen alsook bij de vijf domeinen die in de interviews zijn benoemd. Participanten gaven aan de hand van een 5-puntslikertschaal aan in hoeverre zij het eens waren met de stelling: "Ik wil graag weten wat voor kinderboeken mijn kind(eren) helpen...", gevolgd door verschillende stellingen die verwijzen naar de ontwikkelingsdomeinen met betrekking tot de in totaal acht ontwikkelingsdomeinen. Per ontwikkelingsdomein zijn drie stellingen geformuleerd ten behoeve van de onderlinge betrouwbaarheid.

Data analyse

Enkele concepten werden verwacht te vinden op basis van het theoretisch kader: *sensitising concepts*. Zo werd verwacht dat ouders advies zoeken op het internet en, als ze al kinderboeken aanschaffen, zoeken op basis van thema, leeftijd of AVI-niveau. Daarnaast werd verwacht dat de behoeftes per ontwikkelingsdomein samenhangen met de leeftijd van de kinderen. Deze concepten vormden a priori codes.

De data van fase één zijn geanalyseerd met NVivo12 volgens een drie-stappenplan gevolgd: open codering, axiale codering en selectieve codering (Boeije, 2012). Allereerst zijn de interviews los gecodeerd door betekenisvolle fragmenten te markeren en deze hierna samen te voegen onder codes. Vervolgens zijn alle codes bij elkaar gevoegd om overkoepelende categorieën te creëren waarin elk interview past. De derde stap was het vinden van connecties om een conceptueel model te vormen.

De data van fase twee zijn geanalyseerd met SPSS. De gemiddelde score per participant op de drie items die samen één ontwikkelingsdomein maten, vormden de behoeftescores per domein. Vervolgens is een correlatieanalyse uitgevoerd tussen de behoeftescores van opvoeders per domein en de leeftijd van hun kinderen, het opleidingsniveau en de nationaliteit/ethniciteit van de opvoeders.

Validiteit en betrouwbaarheid

Door het gebruik van verschillende methoden van dataverzameling is er sprake van methodetriangulatie. Dit vergroot de constructvaliditeit doordat de constructen op verschillende manieren worden gemeten en de betrouwbaarheid doordat de onderzoeksvragen tweemaal worden onderzocht. Bovendien zijn beide methoden getest met een pilot-interview ($n = 1$) en -vragenlijst ($n = 4$), om de validiteit te controleren.

Om validiteit van de topiclijst te waarborgen is elke vraag gepast bij een onderzoeksvraag. Bovendien is gelet op verschillende interviewtechnieken: het gebruik van *probes* en parafraseren om misinterpretatie te voorkomen en zo begripsvaliditeit te waarborgen. Een beperking aan de werving via sneeuwbal-sampling, is dat er een selectievertekening plaats kan hebben gevonden, omdat participanten elkaar kennen en wellicht in een gelijke situatie zijn. De betrouwbaarheid van fase één werd gewaarborgd met verschillende mechanismen. De interviewer hield controle over de structuur van het interview door de topiclijst consistent af te gaan. De consistentie kan zijn bedreigd doordat de interviews in verschillende talen zijn afgenomen, om dit tegen te gaan is de topiclijst zo woordelijk mogelijk vertaald. Verder is er meer consistentie door het gebruiken van slechts één interviewer. Echter, hierdoor is geen interbeoordelaar-betrouwbaarheid mogelijk. Als laatste is, om transparantie te waarborgen, elke versie van de topiclijst bewaard zodat aanpassingen hierin terug te zien zijn.

De vragenlijst van fase twee is hetzelfde samengesteld als de topiclijst: elk item past bij een onderzoeksvraag, omwille van de validiteit. Daarnaast is de formulering van de items aangepast aan hoe de participanten in de interviews spraken, om zo *face-validiteit* te verkrijgen. Om ook de inhoudsvaliditeit te waarborgen zijn de drie items per construct zo geformuleerd dat ze een breed beeld van het begrip uitdrukken, opdat er geen aspecten van het construct missen. Om betrouwbare resultaten te krijgen is gebruikgemaakt van meerdere items die hetzelfde construct meten. De onderlinge betrouwbaarheid van de constructen zijn gemeten met Cronbach's Alpha.

Privacy en ethiek

Omwille van privacy zijn enkele maatregelen getroffen ter bescherming van de participanten. Allereerst hebben alle participanten geïnformeerde toestemming gegeven voor gebruik van de data in dit onderzoek en voor Kinderboekkompas. Ten tweede zijn de participanten geanonimiseerd en data die refereren naar hun identiteit zijn afgeschermd. Ten derde zijn de data bewaard in afgeschermden bestanden en hadden

enkel de onderzoeker en begeleidende docent toegang. Ten vierde hebben de participanten aan mogen geven of ze het transcript willen inzien.

Een ethisch punt is dat opvoedingsproblemen gevoelig kunnen liggen. Dit vraagt om een sensitieve aanpak waarbij erkenning van emotie, vrijwilligheid en vrijblijvendheid centraal staan. Dit geldt vooral bij het bevragen van behoeftes bij verwerking: situaties die een kind moet verwerken kunnen ook voor de ouders gevoelig liggen. Een volgende ethische factor is dat een maand voor de start van de dataverzameling de Corona-crisis uitbrak. Participanten zijn hierom gevraagd of ze hun participatie willen doorzetten, de gemaakte afspraak willen verplaatsen of het interview via beeldbellen willen doen.

Resultaten

Fase Eén: De Interviews

Negen hoogopgeleide ouders zijn geïnterviewd, waarvan zeven vrouwen. Gemiddeld hadden zij 1,4 kinderen in de basisschoolleeftijd, met een gemiddelde leeftijd van 6,5 jaar en waarvan 23% meisjes. De interviews hadden een gemiddelde lengte van 38 minuten en 16 seconden. Acht interviews zijn afgenomen via videobellen en één vond plaats bij de participant thuis. Twee participanten zijn in het Engels geïnterviewd. De transcripten zijn niet vertaald voor de analyse, enkel de gebruikte citaten zijn in dit artikel vertaald naar het Nederlands.

De resultaten zijn beschreven op dezelfde volgorde als de topiclijst. Zo zijn eerst de zorgen van ouders, omgang daarmee en behoeftes hierin beschreven. Vervolgens is de selectie van kinderboeken beschreven, alsmede de inzet hiervan als opvoedmiddel. Als laatste is de interesse in en behoefte aan Kinderboekkompas beschreven, alsook de voorwaarden en aanbevelingen die participanten benoemden. Hierna volgt een kwantitatieve analyse uit de vragenlijst van fase twee, die verder doorbouwt op ontwikkelingsdomeinen die participanten in fase één hebben benoemd.

Zorgen. Participanten maken zich in de opvoeding wel eens zorgen over verschillende aspecten: sociale en emotionele ontwikkeling, educatie, ongewenst gedrag, gezondheid of ze hadden geen zorgen. Zorgen over de algemene ontwikkeling betreffen vragen over wat passend is voor de ontwikkelingsfase van het kind. Zorgen over de sociale ontwikkeling betreffen vragen over vriendschap:

"Uiteindelijk zijn denk ik de belangrijkste dingen waar je je als ouder druk om maakt, zijn toch van de sociale vragen. Hebben je kinderen voldoende aansluiting? Doen ze 't leuk en goed in sociale interactie?" (Man [M]; kinderen van 10 en 5 jaar)

Zorgen over de emotionele ontwikkeling gaan over hoe het kind omgaat met emoties of stress. Zorgen over de gezondheid betreffen ongezonde gewoontes van het kind:

"maar Z die vindt echt niks heerlijker dan gewoon op de bank kruipen met de iPad. [...] Ja dan is 't wel van, goh hoe kun je hem motiveren..." (Vrouw [V]; 6)

Omgaan met zorgen. In antwoord op de vraag hoe participanten omgaan met deze zorgen, benoemen ze verschillende strategieën. Zo vragen ze advies aan hun

sociale omgeving, de school of professionals, of ze delen ervaringen met andere ouders.

"We kennen vrienden die een kind hebben van Y's leeftijd, die net zo verlegen is. En die ook deze dingen heeft meegemaakt, dus we delen soort van aanbevelingen met andere ouders." (M; 5; vertaald)

Dit advies wordt gefilterd en elementen die passen worden eruit gehaald:

"dan haal je er de dingen uit waarvan je denkt, dat past bij mij, of dat past bij ons. Dat past bij mijn kind." (V; 5)

Participanten zoeken ook informatie door zich in te lezen op het internet of in boeken.

Zo proberen ze op internet te zoeken naar een verklaring van het gedrag van hun kind:

"het internet met name dat zoekt van 'wat zou d'r aan de hand kunnen zijn' he? Dat beeld wat ik zie, voldoet doet aan een bepaalde diagnose?" (V; 11 en 6)

Echter kleven aan internetbronnen ook nadelen, zoals de betrouwbaarheid:

"Op zich op internet, kijk d'r is ontzettend veel maar dat kaf van het koren scheiden is tuurlijk ook, vind ik ook altijd nog wel een kunst" (V; 11 en 6).

Behoeftes bij zorgen. Enkele participanten benoemen dat ze geen behoefte hebben aan meer manieren om met hun zorgen om te gaan, ze zijn tevreden. Daarbij benoemen ze ook niet kinderboeken te behoeven. Echter, soms zijn er nog wel behoeftes. Ten eerste is er behoefte aan meer laagdrempelige informatie. Zo werd het volgende gezegd over advies te vragen aan een buurtteam:

"Maar dat vind ik nog best wel een stap om daarheen te gaan, soms. Dat voelt dan ook wel weer meteen zo van 'oh jee we zijn een gezin waar van alles aan de hand is'. Dus... daar zou het misschien wel wat laagdrempeliger ofzo kunnen zijn." (V; 11 en 6)

Ten tweede is er behoefte aan meer concrete en sturende antwoorden van professionals of van de school, antwoorden blijven hier vaak nog voorzichtig:

"dat is dat soort informatie vaak heel erg vrijblijvend, net alsof ze ook niet durven te zeggen 'zo moet je het doen' ik denk dat ze dan bang zijn dat ouders dan afhaken." (V; 6).

Aan de andere kant zijn concrete antwoorden ook niet altijd mogelijk. Sommige vragen zijn heel breed en andere juist heel specifiek voor een individueel kind:

"Maar hoe je kind op school zit, ja dat ligt aan kindjes in de klas, aan de juf, aan je kind zelf, en wat er in je kind zit. Dat kan liggen aan wat er thuis, he, dus soms is het antwoord gewoon heel complex, dan weet je het niet." (V; 5).

Zoektocht en keuze kinderboeken. Participanten zijn ook gevraagd hoe zij de zoektocht naar kinderboeken aanpakken. Ze hanteren verschillende criteria, zoeken aanbevelingen en zijn tevreden met deze opties.

Criteria. Bij het kiezen van een kinderboek kijken participanten of het past bij de leeftijd en het niveau van het kind. Daarnaast kijken ze of het verhaal, de boodschap, de illustraties en de schrijfstijl hen aanstaan. Het leesplezier van het kind is ook belangrijk,

dus wordt er gekeken naar bekende boeken, schrijvers en uitgeverijen:

"Hij ziet zelf, bijvoorbeeld op de achterkant van het boek, dat hij al kent en hij zegt 'oh dit is een ander boek van deze auteur [...] een nieuwe- kunnen we die meenemen?'" (V; 6; vertaald).

Participanten proberen ook boeken te vermijden waarin culturele en seksuele diversiteit ver te zoeken is:

"...Veel oudere gepubliceerde kinderboeken zijn misschien niet net zo sensitief naar verschillende culturen." (M; 5; vertaald)

Advies en aanbevelingen. Participanten zoeken veel advies over kinderboeken, bij verschillende bronnen. Zo wisselen ze aanbevelingen uit met hun sociale omgeving of met de leerkracht van het kind.

Daarnaast zijn op het internet ook aanbevelingen en recensies te vinden. Verkopers in een kinderboekenwinkel worden om gepersonaliseerd advies gevraagd:

"daar zit ook veel kennis en dan leg ik uit dat t een kind zo en zo is, en dan zeggen ze 'je moet niet dit boek maar dit boek' pakken." (V; 5 en 3)

Bovendien houden participanten zichzelf op de hoogte door media te volgen:

"Maar ik kijk wel altijd, [...] veel naar Kinderboekenweek of wat er in de top 10 staat, [...]. Ik hou alles wel in de gaten." (V; 5 en 3)

Hulp bij de zoektocht. Participanten geven aan geen hulp te behoeven bij het zoeken naar kinderboeken. Dit heeft onder andere te maken met het grote aanbod aan kinderboeken dat bestaat, maar ook met hun eigen kennis en kunde:

"ik denk dus stiekem dat ik 't gewoon heel goed, dat bijna niemand daarbij hoeft te helpen. Omdat ik zelf heel goed kinderboeken kan zoeken." (M; 10 en 5)

Werking en inzet kinderboeken. Lezen en voorlezen wordt door veel participanten gezien als een belangrijk onderdeel en doel van de opvoeding:

"Want als ik zie nu dat ze uit zichzelf 3 boeken uit de boekenkast trekken en zeggen van 'wil je dat voorlezen?' Ja, weet je, dat is voor mij al, dan is de helft al geslaagd." (V; 5 en 3)

Effecten van kinderboeken. Participanten kunnen zich voorstellen dat kinderboeken behulpzaam kunnen zijn in de opvoeding. Aan de andere kant heeft het inzetten van een kinderboek, bijvoorbeeld om de sociale ontwikkeling te stimuleren, volgens de participanten nog geen effecten laten zien:

"Het heeft nog niet echt resultaat gehad, ik bedoel, het is meer dat hij die ervaringen moet krijgen." (V; 6; vertaald)

Kinderboeken als opvoedmiddel. Los van de vraag of participanten geloofden in een pedagogisch effect, gaven ze allen aan boeken te bezitten met een pedagogisch doel. Vooral bij enkele specifieke situaties, zoals grote veranderingen of ziekte en rouw:

"mijn oma die, die leeft en die was heel erg dement. Toen. En maar hebben we toen een kinderboek gekocht over een demente oma om dat voor te lezen en dan uit te leggen van, wat er nou mee aan de hand was." (V; 11 en 6)

Als kinderboeken worden ingezet als opvoedmiddel is dat soms op het moment dat zich een probleem voordoet, maar ook als voorbereiding op een toekomstige situatie:

"Juist misschien ook wel in dat geval, ook voorafgaand. Dat je dus al voorbereid bent. Dat je al wel eens nagedacht heb over hoe het zou zijn als opa of oma overlijdt." (M; 10 en 5).

Deze werking heeft wel twee kanten: het kan voorbereidend werken, maar het kan ook onnodig negatieve gevoelens opwekken bij het kind:

"want dan zij was toen, best wel verdrietig omdat ze dacht 'oh opa en oma gaan dus dood'. [...] dus aan de ene kant wel goed maar aan de andere kant... Ja... Sommige kinderen kunnen dat ook wel heel erg al opnemen terwijl het nog niet echt nodig is." (V; 11)

Het doel van inzet van een boek is soms om een onderwerp bespreekbaar te maken:

"het is zo mooi dat je aan de hand van een boek dat gewoon eens even door kan praten met je kind." (M; 10 en 5).

Dit wordt ook ingezet om mogelijke negatieve effecten van een boek te corrigeren.

Bovendien passen participanten boeken met ongewenste lessen aan:

"Zoals bepaalde woorden veranderen of woorden als 'alsjeblijft' of 'dankjewel' toevoegen." (V; 6; vertaald)

Enkele participanten geven daarnaast ook aan dat ze (voor-)lezen liever reserveren voor ontspanning en niet zien als een leermoment voor het kind:

"En ik vind juist het mooie van zo'n leesmoment ook dat gewoon, lekker fijn lezen is. En dat dat niet nog een extra therapeutisch moment moet zijn." (M; 10 en 5).

Kinderboekkompas: interesse en behoefte. Alle participanten uit interesse in Kinderboekkompas:

"ik denk dat het heel belangrijk is [...] dat er dit soort site komen want die, omdat ik zie natuurlijk ook wel dat [...] kinderboekenwinkels aan het verdwijnen zijn, jammer genoeg... Dat je dus advies dan wat je in zo'n winkel kan krijgen wordt steeds lastiger om dat face-to-face te krijgen, dan vind ik wel belangrijk om andere plekken dat [te] kunnen vinden." (V; 11 en 6).

Kinderboeken zijn echter niet genoeg, het belangrijkste is om als ouders het goede voorbeeld te geven aan het kind. Bovendien zijn kinderboeken niet de eerste oplossing, maar een middel dat wordt ingezet als eerdere oplossingen niet werken, want:

"...boeken hebben die die onderwerpen bespreken komt niet in de plaats van onze rol als ouders." (M; 5; vertaald)

De drie ontwikkelingsdomeinen. Wanneer het over de specifieke domeinen ging, benoemden participanten dat kinderboeken over diversiteit, verwerking of gezonde leefstijl goed te vinden zijn. Bovendien bespraken ze het belang hiervan in de opvoeding.

Participanten vinden diversiteit een belangrijk ontwikkelingsdomein en ze uitte behoefte aan advies over kinderboeken die dit aanmoedigen:

"Ik vind dat belangrijk. Ik vind dus ook belangrijk dat je tuurlijk boeken af en toe leest van kinderen in heel andere situaties, bijvoorbeeld die veel slechter hebben dan wij." (M; 10 en 5).

Participanten vinden het belangrijk dat hun kind adaptieve verwerkingsstrategieën beheerst. Alle participanten uiten behoefte aan advies over kinderboeken die adaptieve verwerkingsstrategieën aanleren. Hierbij benoemen zij situaties als: ziekte en rouw, pesten, de Corona-crisis, somberheid, stress in het algemeen, verhuizen, echtscheiding, boeken over oorlogssituaties, faalangst, angst voor zwemles en spannende situaties.

Participanten vinden het belangrijk dat hun kind gezond leeft:

"Dat is iets waar we echt veel aandacht aan geven in haar leven, al sinds voordat ze dat soort dingen kende. Dus, ze eet geen snoep of suiker of zulke dingen, behalve heel, heel soms een traktatie (treats), en ze rent veel rond, beweegt veel." (M; 5; vertaald)

Participanten uiten een interesse, maar geen behoefte, in advies over kinderboeken die een gezonde leefstijl aanmoedigen. Een gezonde leefstijl zou met andere opvoedingspraktijken al voldoende aangeleerd moeten worden, kinderboeken zijn dus niet het medium waarmee ze dit willen moeten doen:

"ja je moet gewoon die sperziebonen opeten, en als je die niet opeet dan moet je de volgende dag komkommer eten. Daar heb ik niet echt een kinderboek voor nodig ofzo." (M; 10 en 5).

Andere ontwikkelingsdomeinen waarvoor participanten kinderboeken willen, zijn emotieregulatie, zelfvertrouwen, vriendschap, sociale vaardigheden en individualiteit.

Voorwaarden. Participanten benoemen enkele voorwaarden aan de manier waarop kinderboeken beoordeeld zouden worden. Eén daarvan is dat diversiteit en gezonde leefstijl moeten worden genormaliseerd in kinderboeken:

"Het hoeft niet de kernboodschap te zijn, maar ik denk dat alle kinderliteratuur kinderen die gezond leven moet laten zien." (M; 5; vertaald)

Enkele aspecten die participanten graag terug zouden willen zien in een website als Kinderboekkompas zijn: aanknopingspunten voor een gesprek aan de hand van het boek, voor welke leeftijd een boek is, literaire kwaliteit, ervaringen van andere ouders, actuele en recent uitgekomen boeken, een wetenschappelijke onderbouwing, gebruiksvriendelijkheid en onderschrijving van autoriteiten.

Fase Twee: De Vragenlijst

De vragenlijst is ingevuld door 50 participanten. Hiervan waren 25 ouders en 25 overige opvoeders. De ouders hadden gemiddeld 1.44 kinderen, met een gemiddelde leeftijd van 9.27 ($N = 36$, bereik 4-12). De andere 25 gaven aan zich bezig te houden met kinderboeken in hun beroep: 14 leerkrachten basisonderwijs, 5 logopedisten, 2 leesconsulenten, 1 orthopedagoog, 1 gastouder, 1 boekenmoeder en 1 ambulante begeleider. De kinderen waarvoor zij boeken zoeken hadden een gemiddelde leeftijd van 8.16 (bereik 4-12). 48 participanten waren hoogopgeleid, 2 waren nog in opleiding op het hoger onderwijs. Alle 50 participanten gaven aan Nederlands te zijn. Op basis van de resultaten van fase 1 is onderzocht in hoeverre er behoefte was aan de drie bestaande, alsmede aan de volgende nieuwe domeinen: individualiteit, zelfvertrouwen, angst, vriendschap en sociale vaardigheden.

Behoeftescores. De behoeftescores per domein telden drie items, waarvan de onderlinge betrouwbaarheid is getest met Cronbach's Alpha. Vervolgens zijn de gemiddelde score en de standaardafwijking berekend, te zien in Tabel 1. Voor alle constructen is de minimumscore 1.00 (geen behoefte) en de maximumscore 5.00 (grote behoefte), waarbij een score hoger dan 3.00 positief is.

Tabel 1

Gemiddelde behoeftes aan advies over kinderboeken per domein

Domein	<i>M (SD)</i>	Cronbach's Alpha
Alle domeinen	3.93 (.88)	.98
Individualiteit	4.32 (.99)	.97
Zelfvertrouwen	4.19 (1.04)	.94
Diversiteit	4.19 (1.05)	.90
Verwerking	4.07 (.98)	.93
Angst	4.00 (1.03)	.96
Vriendschap	3.85 (.94)	.90
Sociale vaardigheden	3.91 (4.00)	.92
Gezonde leefstijl	3.20 (1.05)	.94

Noot. N = 50. Alle domeinen is een 24-item, Diversiteit een 2-item en elk overige domein een 3-item construct.

Allereerst is het gemiddelde van alle items binnen de behoeftescores berekend. De Behoeftescore Alle domeinen had een Cronbach's alpha van .98. Dit 24-item construct liet een gemiddelde behoefte zien van 3.93 ($SD = .88$, $N = 50$).

De Behoeftescore Individualiteit had een Cronbach's alpha van .97. Dit 3-item construct laat een gemiddelde behoefte zien van 4.32 ($SD = .99$). De Behoeftescore Zelfvertrouwen had een Cronbach's alpha van .94. Dit 3-item construct laat een gemiddelde behoefte zien van 4.19 ($SD = .1.04$). De Behoeftescore Diversiteit had een Cronbach's alpha van .81. Het item '...bij het ontwikkelen van een negatieve houding naar discriminatie' is uit de analyse verwijderd, om Cronbach's alpha te verhogen naar .90. Het 2-item construct Behoeftescore Diversiteit laat een gemiddelde behoefte zien van 4.19 ($SD = 1.05$). De Behoeftescore Verwerking had een Cronbach's alpha van .93. Dit 3-item construct laat een gemiddelde behoefte zien van 4.07 ($SD = .98$).

De Behoeftescore Angst had een Cronbach's alpha van .96. Dit 3-item laat een gemiddelde behoefte zien van 3.89 ($SD = 1.03$). De Behoeftescore Vriendschap had een Cronbach's alpha van .90. Dit 3-item construct laat een gemiddelde behoefte zien van 3.85 ($SD = .94$). De Behoeftescore Sociale vaardigheden had een Cronbach's alpha van

.92. Dit 3-item construct laat een gemiddelde behoefte zien van 3.91 ($SD = 1.02$). De Behoeftescore Gezonde leefstijl had een Cronbach's alpha van .94. Dit 3-item construct laat een gemiddelde behoefte zien van 3.20 ($SD = 1.05$).

Correlaties. Een correlatie tussen behoeftes en opleidingsniveau en behoeftes en nationaliteit/ethniciteit kan niet berekend worden, omdat alle participanten hoogopgeleid en Nederlands zijn. De variabele Gemiddelde leeftijd voldoet niet aan de eis van normaalverdeling. Hierom is niet Pearson's r , maar Kendall's Tau gebruikt om de correlaties te berekenen tussen de behoeftescores en leeftijd van de kinderen.

Bij ouders is er een significante correlatie tussen leeftijd en behoeftescore vriendschap: $\tau = .34$, $p = .03$, two-tailed, $N = 25$. Er is een significante correlatie tussen leeftijd en behoeftescore individualiteit: $\tau = .34$, $p = .03$, two-tailed, $N = 25$. Er waren geen significante correlaties tussen leeftijd en de behoeftescores diversiteit, leefstijl, verwerking, angst, zelfvertrouwen of sociale vaardigheden.

Er waren geen significante verschillen in de behoeftescores tussen ouders en overige opvoeders. Voor de overige opvoeders kon geen correlatie worden berekend tussen leeftijd en behoeftescores, aangezien zij te maken hadden met kinderen van veel verschillende leeftijden. Een correlatie tussen behoeftes en opleidingsniveau en behoeftes en nationaliteit/ethniciteit is niet berekend omdat alle participanten hoogopgeleid en Nederlands zijn.

Conclusie

Dit onderzoek laat zien dat er behoefte bestaat aan advies over kinderboeken en illustreert hoe deze behoefte eruit ziet. Uit de interviews blijkt dat ouders zich vooral zorgen maken over sociale en emotionele ontwikkeling, educatie, ongewenst gedrag en gezondheid. Vervolgens vragen ze advies of zoeken ze op internet naar een antwoord, conform de verwachtingen vanuit de theorie. Ouders gaven aan behoefte te hebben aan meer laagdrempelige hulp en meer concrete antwoorden. Bij het zoeken naar kinderboeken wordt ook advies gevraagd en worden aanbevelingen gezocht op het internet. Ouders zoeken kinderboeken die passen bij de leeftijd en het niveau van hun kind, zoals werd verwacht. Ouders zetten kinderboeken ook wel eens pedagogisch in. Er wordt dan ook een behoefte geuit aan advies van Kinderboekkompas.

De eerste deelvraag was: bij wat voor problemen hebben ouders behoefte aan advies over kinderboeken? In fase één werd duidelijk dat ouders zich zorgen maken of vragen hebben over sociale en emotionele ontwikkeling, educatie, ongewenst gedrag en gezondheid. Daarnaast benoemden zij dat ze kinderboeken zouden gebruiken voor de volgende ontwikkelingsdomeinen: emotieregulatie, zelfvertrouwen, vriendschap, sociale vaardigheden en individualiteit. Dit zijn dus situaties waarvoor ze advies willen krijgen. De zorgen en vragen over de sociale ontwikkeling passen bij de adviesbehoeftes aan vriendschap en sociale vaardigheden en de zorgen en vragen over de emotionele ontwikkeling passen bij de adviesbehoeftes aan emotieregulatie. Hier valt op dat ouders

voor de zorgen en vragen om educatie, ongewenst gedrag en gezondheid geen behoefte uiten aan kinderboeken. Een mogelijke verklaring is dat dit situaties zijn waarop ouders geloven dat kinderboeken geen effect hebben. Daarnaast valt op dat de domeinen zelfvertrouwen en individualiteit niet direct te koppelen zijn aan de benoemde zorgen. Dit zijn dus domeinen waar ouders waarde aan hechten, maar zich geen zorgen over maken. Een mogelijke verklaring is dat deze twee domeinen niet voortkomen uit een probleem, maar uit een meer algemeen opvoedingsdoel. Dit opvoedingsdoel zou cultureel kunnen zijn, in lijn met de individualistische cultuur in Nederland waarbij individuele ontwikkeling, zelfvertrouwen en zelfstandigheid van belang worden geacht (Kagitçibasi, 1996). Fase twee bevestigt het bestaan van behoefte van opvoeders aan deze ontwikkelingsdomeinen.

Wat opvalt is de positieve correlatie bij ouders tussen de leeftijd van de kinderen en de behoefte aan de ontwikkelingsdomeinen vriendschap en individualiteit, die de kwantitatieve data uitwees. Dit suggereert dat ouders meer behoefte uiten aan die twee ontwikkelingsdomeinen, naarmate hun kinderen ouder zijn. Deze correlatie kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Een eerste is dat deze onderwerpen relevanter worden bij latere fases van de ontwikkeling. Een tweede is dat ouders meer moeite krijgen met het vinden van behulpzame boeken hierbij naarmate hun kinderen ouder worden, om twee mogelijke redenen: boeken die dit behandelen worden schaarser voor hogere leeftijden; of er bestaan juist meer boeken over deze onderwerpen en ouders wensen een handvat om die ene speld in de hooiberg te vinden.

Een ander opvallend aspect is dat ouders spraken over een negatief effect van kinderboeken. Ze kunnen negatieve gevoelens opwekken, door inleving in het leed van een personage bijvoorbeeld. Daarnaast vertelden enkele participanten ook hoe ze soms de tekst van een kinderboek aanpassen om het meer te laten passen binnen hun normen en waarden. Het effect van kinderboeken is een tweesnijdend zwaard: het kan een kind zowel gewenste als ongewenste lessen leren.

De tweede deelvraag was: in hoeverre hebben mensen die zich bezighouden met kinderboeken behoefte aan advies over kinderboeken die steun bieden bij de domeinen verwerking, diversiteit en gezonde leefstijl? In fase één werd duidelijk dat ouders behoefte hebben aan kinderboeken bij diversiteit en verwerking. Voor de domeinen diversiteit en gezonde leefstijl geldt dat ouders dit graag genormaliseerd zien in kinderboeken. Voor het domein verwerking benoemden ze verschillende situaties waarbij ze een kinderboek zouden aanschaffen, zoals ziekte en rouw, grote veranderingen of angsten. Het domein gezonde leefstijl ving wel interesse van ouders, maar hier is in mindere zin behoefte aan. Hierbij geldt meer dan bij andere domeinen dat ouders vinden dat een gezonde leefstijl inherent is aan de opvoeding. Ouders geven aan dat zij controle hebben over de leefstijl van hun kind en dat dit goed gaat, ze hebben geen extra

hulpmiddelen nodig. Fase twee verifieerde deze resultaten en liet zien dat dit ook gold voor de overige opvoeders en wees ook uit dat aan de domeinen diversiteit en verwerking veel behoefte is. Aan het domein gezonde leefstijl is ook behoefte, maar in veel mindere mate.

Hieruit kan dus geconcludeerd worden dat mensen die zich bezighouden met het zoeken van kinderboeken behoefte hebben aan advies over kinderboeken met betrekking tot de pedagogische kwaliteit. Bij fase twee was dan ook te zien dat er veel behoefte was op alle domeinen gecombineerd. Er bestaat behoefte aan dergelijk advies over de ontwikkelingsdomeinen individualiteit, zelfvertrouwen, diversiteit, verwerking, angst, vriendschap, sociale vaardigheden en als laatste gezonde leefstijl. Naarmate de kinderen ouder worden krijgen ouders meer behoefte aan advies over de domeinen individualiteit en vriendschap.

Discussie

Er zijn enkele beperkingen aan dit onderzoek, die in ogenschouw genomen dienen te worden. Allereerst de homogene steekproef: alle participanten waren hoogopgeleid. Mensen met een hogere sociaaleconomische status, waar opleidingsniveau bij hoort, lezen meer dan mensen met een lagere sociaaleconomische status (Tellegen-van Delft, 1986), dus het is mogelijk dat de resultaten anders zouden zijn als er meer variatie zat in het opleidingsniveau van de steekproef. Een tweede punt is de geringe onafhankelijkheid van de onderzoeker. Dit onderzoek is uitgevoerd als behoefteonderzoek voor een onderneming die de onderzoeker zelf aan het opstarten was. Gedurende dit onderzoek is gepoogd toch objectief te blijven door constant bewustzijn van dit knelpunt.

Dit onderzoek heeft ook enkele sterke punten. Ten eerste het multi-methode design. Door de resultaten van de eerste fase te testen in een tweede fase zijn de resultaten bevestigd, deze consistentie in resultaten geeft blijk van betrouwbaarheid. Bovendien laat deze consistentie over twee verschillende methoden zien dat de gemeten constructen in zoverre overeenkomen dat de validiteit van beide bevestigd wordt. Ten tweede: transparantie. In dit onderzoeksartikel is gepoogd de methode zo transparant mogelijk te beschrijven, om zo de herhaalbaarheid van het onderzoek verhogen.

Dit in acht nemend heeft dit onderzoek enkele implicaties. Ten eerste is dit onderzoek ingezet in de opzet van Kinderboekkompas, om in te spelen op de behoeftes van de doelgroep om deze zo beter te kunnen helpen. In maatschappelijke context kan dit onderzoek worden gebruikt om hulp bij de opvoeding te verbeteren. Ouders gaven aan dat hulp laagdrempeliger en antwoorden concreter konden zijn. Daarnaast roept dit onderzoek nog vragen op voor vervolgonderzoek. Zo is er de vraag in hoeverre deze resultaten overeen komen bij een meer gevarieerde steekproef, met betrekking tot opleidingsniveau en etniciteit. Daarnaast werd in dit onderzoek duidelijk dat ouders zich wel eens zorgen maken over educatie, ongewenst gedrag en gezondheid, maar hiervoor

geen hulp van kinderboeken zoeken. Vervolgonderzoek kan zich richten op de vraag hoe deze zorgen verholpen kunnen worden.

Al met al kan worden geconcludeerd dat opvoeders in Nederland behoefte hebben aan een website zoals Kinderboekkompas, met name aan de ontwikkelingsdomeinen diversiteit en verwerking. Daarbij zijn ook nieuwe ontwikkelingsdomeinen naar voren gekomen. Hoewel het kinderboek niet het enige opvoedmiddel is waar opvoeders beschikking toe hebben, kan het een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van een kind. Annie M. G. Schmidt (1974) vergeleek boeken met vitamines, als een beschermende bijvoeding. Dit onderzoek concludeert dat opvoeders behoefte hebben aan deze vitamines, het doel van Kinderboekkompas is deze te verschaffen.

Referenties

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. New York, United States of America: Addison-Wesley.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs (NJ), United States of America: Prentice-Hall.
- Behoefte. (2020). In *Van Dale Uitgevers*. Geraadpleegd van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/behoeft#XkpbvndFyUk>
- Boeije, H. (2012). *Analysis in qualitative research*. London, England: SAGE Publications Inc.
- Bravender, T., Russell, A., Chung, R. J. & Armstrong, S. C. (2009). A "novel" intervention: A pilot study of children's literature and healthy lifestyles. *Pediatrics*, 125(3), pp. e513-e517. doi:10.1542/peds.2009-1666
- Brewster, L. (2018). Bibliotherapy: A critical history. In S. McNicol & L. Brewster (Red.), *Bibliotherapy* (2018) (pp. 3-22). London, United Kingdom: Facet publishing. doi:10.29085/9781783303434.002
- Cameron, L., & Rutland, A. (2006). Extended contact through story reading in school: Reducing children's prejudice toward the disabled. *Journal of Social Issues*, 62(3), pp. 469-488.
- Flanagan, K. S., Vanden Hoek, K. K., Shelton, A., Kelly, S. L., Morrison, C. M., Young, A. M. (2013). Coping with bullying: What answers does children's literature provide? *School psychology international*, 34(6), 691-706.
- Freeman, G. G. (2014). The implementation of character education and children's literature to teach bullying characteristics and prevention strategies to preschool children: An action research project. *Early Children Education Journal*, 42, pp. 305-316. doi:10.1007/s10643-013-0614-5
- Green, M. C. (2008). Research challenges in narrative persuasion. *Information design journal*, 16(1), pp. 47-52
- Heath, M. A., Leavy, D., Hansen, K., Ryan, K., Lawrence, L., Sonntag, A. G. (2008). Coping with grief: Guidelines and resources assisting children. *Intervention in School and Clinic*, 43(5), pp. 259-269. doi:10.1177/1053451208314493
- Kagitçibasi, Ç. (1996). The autonomous-relational self: A new synthesis. *European Psychologist*, 1(3), pp. 180-186.
- McNicol, S. (2018). Theories of bibliotherapy. In S. McNicol & L. Brewster (Red.), *Bibliotherapy* (2018) (pp. 23-40). London, United Kingdom: Facet.
- Neuman, W. L. (2014). *Understanding Research*. Essex, England: Pearson Education, Inc.
- Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U., Christ, O. (2011). Review: Recent advances in intergroup contact theory. *International journal of intercultural relations*, 35, pp. 271-280

- Pulimeno, M., Piscitelli, P. & Colazzo, S. (2020). Children's literature to promote students' global development and wellbeing. *Health Promotion Perspectives*, 10(1), pp. 13-23. doi:10.15171/hpp.2020.05
- Schmidt, A. M. G. (1974). Voer voor kinderen. In K. Ottenhoff & F. Peeters (Red.) *Over Jeugdliteratuur* (pp. 9). Amsterdam, Nederland: Instituut voor Neerlandistiek.
- Snijders, J. (2006, mei). Ouders en hun behoeften aan opvoedingsondersteuning [factsheet]. Geraadpleegd van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Publicaties/NJi-Publicaties/Ouders-en-hun-behoeften-aan-opvoedingsondersteuning>
- Tellegen-van Delft, S. B. (1986). *Waarom zou je lezen? Een onderzoek naar leesredenen en leesbeletsels van leerlingen in het vierde, zesde en achtste leerjaar*. Amsterdam, Nederland: Baschwitz instituut.
- Van Gemert, G. (2017). *Ademloos*. Hasselt, België: Clavis BvBa
- Vezzali, L., Stathi, S., Giovannini, D., Capozza, D., & Trifiletti, E. (2015). The greatest magic of Harry Potter: Reducing prejudice. *Journal of Applied Social Psychology*, 45, pp. 105-121. doi:10.1111/jasp.12279
- Wilmink, W. (1976). Het kinderboek van elfenland tot echtscheiding. In *Project jeugdliteratuur, aflevering 1.0.11* (pp. 2-8). Culemborg, Nederland: Tjeenk Willink / Noorduijn.
- Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S. & Reijneveld, M. (2005). *Kinderen in Nederland*. Leiden, Nederland: SCP/TNO.

Bijlage A

Topiclijst

Deze topiclijst behandelt als eerste de geïnformeerde toestemming, vervolgens achtergrondvariabelen van de participant. Hierbij is vooral de leeftijd van de kinderen, het opleidingsniveau van de ouder(s) en nationaliteit van de ouder(s) van belang, omdat hier eventueel vergelijkingen in getrokken kunnen worden. Vervolgens wordt gevraagd naar de algemene behoeftes aan advies, in heel brede zin wordt besproken waar de participant zich wel eens zorgen om maakt en wat ze daarmee doen. Op deze manier worden relevante opvoedvragen behandeld, zonder de participant te primen naar zorgen die volgens hen met kinderboeken opgelost kunnen worden. Hierna wordt gevraagd naar leesgedrag van de kinderen en naar de zoektocht naar kinderboeken. Hierin wordt niet alleen gekeken naar hoe ze dit doen, maar ook wat ze hierin anders zouden willen zien. Vervolgens wordt deelvraag twee behandeld, de drie ontwikkelingsdomeinen diversiteit, verwerking en gezonde leefstijl worden ingeleid, waarna de participant vertellen in hoeverre ze behoefte hebben aan advies over welke kinderboeken die domeinen aanmoedigen. Als laatste wordt informatie gegeven over Kinderboekkompas, om te testen of het gesprek tot dan toe inderdaad de behoefte aan Kinderboekkompas mat en zo de validiteit te vergroten wordt dus nog eens gevraagd naar de behoefte van ouders hieraan. Hier wordt ook gevraagd naar aanbevelingen en tips om de website te verbeteren.

Introductie

Geïnformeerde toestemming

- audio-opname
- doel van interview
- inhoud interview
- vertrouwelijkheid: data anoniem, alleen onderzoeker en docent zien het in
- mag stoppen voor, tijdens of na het interview, zonder reden. Hoeft vragen niet beantwoorden.
- heeft u hier vragen over? Opmerkingen?
- Gaat u hiermee akkoord?

Achtergrondvariabelen

Kunt u iets over uzelf en uw gezin vertellen?

- Leeftijd kind(eren)
- Opleidingsniveau en werk
- Opleidingsniveau en werk andere ouder (event. burgerlijke staat)
- Eventueel: nationaliteit/ethniciteit

Voor dit onderzoek ligt de focus op kinderen in de basisschoolleeftijd, dus bij de rest van het interview focussen we op [kinderen die hierbinnen vallen].

Algemene behoeftes aan advies

(eerste deel hoofdvraag: wat zijn behoeftes van ouders [...])?

Alle ouders hebben wel eens vragen/zorgen over de opvoeding, wat zijn zorgen die u wel eens heeft? Hoe lost u die zorgen op?

Wat vindt u van die oplossing? Wat zou u anders willen? Zijn er antwoorden die u niet kunt vinden?

Bij wat voor vragen mist u antwoorden of advies van een professional (bv een pedagoog)?

Wanneer zou het makkelijker moeten zijn om antwoorden te krijgen/vinden?

Waar zou u deze willen vinden?

Tot zover over uw behoeftes aan advies in bredere zin, heeft u nog iets toe te voegen?

Nu gaan we het iets specifiek over kinderboeken hebben.

Kinderboeken

(inleidend en beeld krijgen van situatie)

Kunt u iets vertellen over het leesgedrag van uw kind? Zelf lezen/voorlezen, wat voor boeken?

Kiest u de boeken voor uw kinderen uit? Hoe is uw ervaring daarmee?

Vindt u dat soms lastig? Mist u hierin advies (van een pedagoog)?

In zo'n situatie waarin u zich zorgen maakt/vragen heeft, (zoals...,) zoekt u dan wel eens kinderboeken die uw kind hierbij zouden kunnen helpen? Hoe ervaart u deze zoektocht?

Advies over kinderboeken

(Deelvraag 1)

Heeft u er wel eens aan gedacht dat kinderboeken uw kind zouden kunnen helpen met allerlei domeinen van de ontwikkeling? Wist u dat er wetenschappelijk onderzoek bestaat dat dat al bevestigt?

Bij wat voor domeinen mist u nog informatie hierover?

In wat voor situaties mist u deze informatie / professioneel advies over kinderboeken die kunnen helpen?

Nu gaan we het hebben over een aantal mogelijke situaties die kunnen voorkomen, waarbij wetenschappelijk onderzoek laat zien dat kinderboeken kunnen helpen. Graag hoor ik van u over deze situaties wat uw behoeftes aan advies over de juiste kinderboeken zijn.

Specifieke situaties

(Deelvraag 2)

Soms gebeuren er dingen in het leven van een kind die veel stress kunnen opleveren, zoals het overlijden van een dierbare of gepest worden. Negatieve effecten van deze stress kunnen verminderd worden als het kind leert hoe deze dingen goed te verwerken.

Event: *Bijvoorbeeld, een boek over een kind wat gepest wordt en leert daar op een goede manier mee om te gaan.*

In hoeverre zou u behoefte hebben aan een kinderboek dat deze goede verwerkingsstrategieën aanleert? Waarom?

Kunt u een voorbeeld geven van wanneer u zo'n boek nodig zou hebben of heeft gehad?

(subdomeinen signaleren en valideren van behoefte)

We leven in een hele diverse samenleving, zowel op het gebied van afkomst als seksualiteit of opleidingsniveau. Deze diversiteit kan zorgen voor conflicten tussen 'groepen', maar kan ook heel waardevol zijn, als mensen een open houding naar hebben naar diversiteit en naar elkaar. Event: Bijvoorbeeld, een boek over een vriendschap tussen twee kinderen die uit hele andere culturen komen.

In hoeverre zou u behoefte hebben aan kinderboek dat een open houding naar diversiteit aanmoedigt? Een boek dat zorgt voor vermindering van vooroordelen over groepen mensen die 'anders' zijn? Waarom?

Kunt u een voorbeeld geven van wanneer u zo'n boek nodig zou hebben of heeft gehad?

Het is redelijk algemeen bekend dat het goed is als kinderen veel bewegen en gezond eten en drinken. Het is echter wel vaak moeilijk om kinderen te motiveren om zo'n gezonde leefstijl aan te nemen. Event: Bijvoorbeeld, een boek over een kind met overgewicht, dat besluit om gezonder te gaan leven en dat op een goede manier doet en de lezer overtuigt dat het mogelijk is.

In hoeverre zou u behoefte hebben aan kinderboek dat een gezonde leefstijl aanmoedigt? Dat een kind motiveert? Waarom?

Kunt u een voorbeeld geven van wanneer u zo'n boek nodig zou hebben?

Heel erg bedankt, dan zal ik als laatste graag wat vertellen over de onderneming die ik aan het starten ben.

Uiteenzetting onderneming

(uitleg onderzoek & doel, promotie Kinderboekkompas)

De onderneming die ik wil starten zal een website zijn waarop kinderboeken beoordeeld worden op in hoeverre ze goed zijn voor verschillende domeinen van de ontwikkeling van kinderen. De boeken krijgen dan op basis van wetenschappelijke kennis een score voor bijvoorbeeld verwerking/diversiteit/gezonde leefstijl, die iets zegt over in hoeverre ze een positief effect hebben op de jonge lezer of luisteraar. Klinkt dat als iets waar u behoefte aan zou hebben? Als iets wat u zou gebruiken? Wat zou u graag terugzien in een dergelijke website?

Sluiting

Dat waren al mijn vragen, heel erg bedankt!

Heeft u nog iets toe te voegen? Heeft u nog vragen voor mij?

Wilt u het transcript van uw interview nog inzien na afloop?

En zou u op de hoogte gehouden willen worden van de ontwikkelingen van de website?

(promotie Kinderboekkompas)

English version of the topic list

Informed consent

- audio-recording
- aim of the interview
- content interview
- confidentiality: anonymity of data, only researcher and teacher have access
- may quit at any moment before, during or after the interview, don't need to state a reason. Don't have to answer any questions.
- Do you have any questions about this? Anything to say about it?
- do you give consent?

Background variables

Could you tell me something about yourself and your family?

- Age child(ren)
- Level of education and occupation
- Level of education and occupation of other parent (married?)
- (Nationality/ethnicity)

For this study the focus is on children who go to the basisschool, so between 4 and 12 years old. So for the rest of this interview, we will focus on [targeted children].

General needs for advice

All parents have questions or worries about raising a child, what are worries or questions you have? How do you fix these?

How do you feel about that solution? What would you want to change about that? Are there answers you cannot find?

With what kind of questions do you miss advice from a professional?

When should it be easier to find answers?

Where would you want to find these answers?

Do you have anything to add to your needs for advice in a general sense?

Now we will talk more specifically about children's books.

Children's books

Could you tell me something about your child's reading behaviour? does (s)he read him/herself, or do you read to her? What kinds of books?

Do you choose books for your child? What is your experience with this?

Is it sometimes difficult? Would you want (professional) advice in this?

In such a situation, where you are worried, do you ever look for children's books that may help your child? How do you experience this search?

Advice about children's books

Have you ever considered that children's books may be effective in helping a child with all kinds of different domains of their development? Did you know that there is scientific evidence for it?

About which developmental aspects would you want more information about this?

In what kinds of situations do you feel there is a lack of information / professional advice about children's books that may help?

Now we will talk about some possible situations that may come up, where scientific studies have shown that children's books may be effective. I would like to hear whether you feel like you would want advice about which children's books are effective for each of these situations.

Specific situations

Sometimes things happen in a child's life, that may result in stress for the child. Think about the death of a loved one or being bullied. These stressful events may have negative effects on the child, but these can be decreased if a child learns how to cope effectively with these events. Children's books may help with that.

In how far would you need a children's book that encourages effective coping mechanisms? That would help them cope with stressful situations? (such as: mourning or bullying)

Why (not)? Could you give an example of a situation where you may need such a book?

We are living in a very diverse society, considering things like ethnicity, sexuality or educational level. Diversity could lead to conflicts between 'groups', but it could also be of value, if people are open to it and to each other. Event: for example, a book about a friendship between two children from very different cultures.

In how far would you need a children's book that encourages an open attitude towards diversity? That would diminish prejudice?

Why (not)? Could you give an example of a situation where you may need such a book?

It is common knowledge that it is good for children to exercise a lot and eat and drink healthily. However, it is quite hard to motivate kids to live a healthy lifestyle. Event: for example, a book about an obese child, who decides to start living more healthily and does this in the right way, persuading the reader that it is possible to make such a change.

In how far would you need a children's book that encourages a healthy lifestyle? That would encourage them to live more healthily, eating fruit and veggies and exercising?

Why (not)? Could you give an example of a situation where you may need such a book?

Thank you very much, so for my last question I will tell you something about the business I am starting.

Summary business

The business I am starting will be a website where children's books are rated on how effective they are in encouraging certain aspects of a child's development. The books will get a score for, for example, how well they encourage effective coping mechanisms/diversity/healthy lifestyle, which says something about their pedagogical effect on the young reader or listener. For now, the website will be in Dutch and be about Dutch books, but in the future this may change. Does that sound like something you may want or need? What would you look for in such a website?

Closing

Those were all of my questions, thank you very much! Do you have anything to add? Do you have any questions for me? Would you like to read the interview's transcript later? And would you like to be informed of further developments of the website?

Bijlage B

Hieronder de vragenlijst die de data voor fase twee zal genereren. In deze vragenlijst zijn ook items opgenomen die in bredere zin informatie bieden voor de doelgroep van Kinderboekkompas, die bestaat uit alle volwassenen die verantwoordelijkheid hebben voor kinderen. Leerkrachten, pedagogisch medewerkers bij een kinderopvang of andere mensen die in hun carrière wel eens kinderboeken aanschaffen vallen hier dan ook onder. De data van deze personen worden niet meegenomen in dit onderzoek, maar wel meegenomen door Kinderboekkompas. De inhoud van deze vragenlijst wordt nog aangepast aan de hand van de resultaten van de pilot-vragenlijst, en aan de hand van resultaten van fase één.

Vragenlijst

Beste participant,

Voor mijn bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit van Utrecht doe ik een behoefteonderzoek voor een onderneming die ik persoonlijk aan het opstarten ben. De onderneming en mijn onderzoek gaan over de pedagogische waarde van kinderboeken op de ontwikkeling van kinderen.

Hiervoor zou ik deze vragenlijst graag willen laten invullen door mensen die:

1 of meer kinderen hebben in de basisschoolleeftijd, of:

zich in hun beroep (wel eens) bezighouden met het selecteren van kinderboeken voor kinderen in de basisschoolleeftijd.

Hiervoor zou ik u graag willen vragen om onderstaande vragenlijst in te vullen. Dit gaat over aspecten van de opvoeding waarbij kinderboeken kunnen helpen en uw behoeftes hieraan. Het invullen zal ongeveer 5 tot 10 minuten duren.

U heeft de garantie dat:

1) Uw anonimiteit is gewaarborgd en dat uw antwoorden of gegevens onder geen enkele voorwaarde aan derden worden verstrekt, tenzij u hiervoor van tevoren uitdrukkelijke toestemming hebt verleend.

2) U zonder opgaaf van redenen kunt weigeren mee te doen aan het onderzoek of uw deelname voortijdig kunt afbreken. Ook kunt u achteraf (binnen 24 uur na deelname) uw toestemming intrekken voor het gebruik van uw antwoorden of gegevens voor het onderzoek.

3) Deelname aan het onderzoek geen noemenswaardige risico's of ongemakken met zich meebrengt, geen moedwillige misleiding plaatsvindt, en u niet met expliciet aanstootgevend materiaal zult worden geconfronteerd.

4) U uiterlijk vijf maanden na afloop van het onderzoek de beschikking kunt krijgen over een onderzoeksrapportage waarin de algemene resultaten van het onderzoek worden toegelicht.

Voor meer informatie over dit onderzoek en de uitnodiging tot deelname kun je te allen tijde contact opnemen met de onderzoeker Marthe van Voorst van Beest, via m.c.vanvoorstvanbeest@students.uu.nl.

Ik hoop je hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en dank u bij voorbaat hartelijk voor uw deelname aan dit onderzoek dat voor mij van grote waarde is.

Tot slot wil ik u vragen aan te geven dat u bovenstaande tekst gelezen en begrepen hebt.

O Ik ga hiermee akkoord

De vragenlijst gaat over kinderen in de basisschoolleeftijd en kan zowel worden ingevuld door ouders/verzorgers, als mensen met een beroep waarbij u zich wel eens bezighoudt met het selecteren van kinderboeken.

In de vragen gaat het vaak over 'uw kinderen'. Als u de vragenlijst niet als ouder/verzorger invult, lees hier dan 'de kinderen waarmee u werkt'.

Als u ouder/verzorger bent en u heeft meerdere kinderen, vul dan de vragen in over uw kinderen die tussen de 4 en 12 jaar oud zijn en voor wie de vraag het meest relevant is vanuit uw perspectief.

Vanuit welke rol vult u deze vragenlijst in?

Als u meerdere rollen hebt waaronder ouder/verzorger, vul deze vragenlijst dan alstublieft in als ouder/verzorger.

- Leerkracht basisschool
- Ouder/verzorger met 1 of meer kinderen die op de basisschool zitten
- Anders, namelijk:

Hoe oud zijn uw basisschoolgaande kinderen?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- 4 jaar oud
- 5 jaar oud
- 6 jaar oud
- 7 jaar oud
- 8 jaar oud
- 9 jaar oud
- 10 jaar oud
- 11 jaar oud
- 12 jaar oud

Wat is uw hoogste voltooide opleiding?

- Basisschool
- Middelbare school
- MBO
- HBO of WO
- Anders, namelijk:

Wat is uw etnische achtergrond?

.....

De volgende vragen gaan over uw kinderen die momenteel op de basisschool zitten.

Als u meerdere kinderen heeft, baseer dan uw antwoord op het basisschoolgaande kind voor wie elke losse vraag het meest relevant is.

Als u deze vragenlijst als leerkracht invult, beantwoord de vragen dan voor uw leerlingen.

Wat vindt u belangrijk als u kinderboeken uitzoekt voor uw kind?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- De moeilijkheidsgraad, bijvoorbeeld het AVI-niveau.
- Of het genre/thema past bij de voorkeuren van mijn kind.

- Of het boek prijzen heeft gewonnen zoals de Nederlandse Kinderjury of de Gouden Griffel.
- Ik laat mijn kind zelf boeken uitzoeken.
- Of het thema aansluit bij problemen waar mijn kind op stuit.
- Of het boek past binnen mijn (religieuze) normen en waarden.
- Ik zoek nooit kinderboeken uit.
- Of het mooi/leuk geïllustreerd is.
- Anders, namelijk...

U heeft zojuist een aantal criteria aangevinkt die u belangrijk vindt bij het uitzoeken van kinderboeken.

Bij welke van deze criteria weet u niet waar of hoe u moet opzoeken of een boek eraan voldoet?

Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- De moeilijkheidsgraad/het AVI-niveau.
- Of het genre/thema past bij de voorkeuren van mijn kind.
- Of het boek prijzen heeft gewonnen zoals de Nederlandse Kinderjury of de Gouden Griffel.
- Of het thema aansluit bij problemen waar mijn kind op stuit.
- Of het boek past binnen mijn (religieuze) normen en waarden.
- Ik zoek nooit kinderboeken uit.
- Of het mooi/leuk geïllustreerd is.
- Anders, namelijk...

Geef hieronder aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen:

Ik wil graag weten wat voor kinderboeken mijn kind(eren) helpen...:

- ...bij het aannemen van een open houding naar diversiteit in de samenleving
- ...bij het verminderen van zijn/haar vooroordelen
- ...bij het ontwikkelen van een negatieve houding naar discriminatie.
- ...bij het aannemen van een gezonde leefstijl
- ...meer belang te hechten aan gezond eten en veel bewegen
- ...gezonder willen leven
- ...op een effectieve manier stressvolle situaties te verwerken
- ...goed om te gaan met vervelende gebeurtenissen
- ...bij het te boven komen van verdriet, boosheid of andere emotionele pijn
- ...bij het overwinnen van angsten die hij/zij heeft.
- ...minder bang te zijn voor bepaalde dingen.
- ...minder dingen te vrezen.
- ...bij het krijgen van meer zelfvertrouwen
- ...zelfverzekerder worden
- ...om te geloven in hun eigen kunnen
- ...te leren hoe hij/zij zich sociaal moet gedragen
- ...sociale omgangsregels te leren.
- ...bij het aanleren van sociale vaardigheden.
- ...te leren dat het goed is dat iedereen anders is.
- ...bij het leren dat hij/zij anders dan anderen mag zijn.
- ...te accepteren dat hij/zij (soms) iets anders zijn dan anderen.
- ...bij het onderhouden van goede vriendschappen.
- ...de waarde van vriendschappen in te kunnen zien.
- ...ontdekken hoe hij/zij vriendjes kan maken.

Zijn er nog ontwikkelingsdoelen waarbij u hulp van kinderboeken zou willen, die nog niet genoemd zijn? Beschrijf ze hieronder:

.....

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst. Doel van dit onderzoek is om informatie te krijgen over de behoeftes aan een onderneming die ik aan het opstarten ben. Het wordt een website waarop kinderboeken beoordeeld worden op hun pedagogische kwaliteit, dat wil zeggen dat manier waarop ze een positieve uitwerking hebben op de ontwikkeling van een kind. Boeken worden hier dus beoordeeld op in hoeverre ze bijvoorbeeld een open houding naar diversiteit aanmoedigen, een gezonde leefstijl aanmoedigen of een kind aanleren om stressvolle situaties goed te verwerken. Ze krijgen een score op basis van wetenschappelijke kennis, zodat mensen zoals u op deze website kinderboeken kunnen vinden die een kind verder kunnen helpen in zijn/haar ontwikkeling.

Wilt u het onderzoeksartikel ontvangen na afronding?

Ja, mijn e-mailadres is: .....

Nee

Wilt u op de hoogte gehouden worden van ontwikkelingen van de onderneming?

Ja, mijn e-mailadres is: .....

Nee

Bedankt voor uw deelname!

U heeft mij hiermee heel erg geholpen bij mijn onderzoek.

Als u de link naar deze vragenlijst ook door zou willen sturen naar andere mensen die hem in zouden kunnen vullen, zou dat mij ook enorm helpen.

Alvast bedankt!